

กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม*

Strategies for Managing Buddhist Oriented Schools to Enhance Social Responsibility

พระมหาوارุธ สันราษฎร์, สิริินทร สิ้นจินดาวงศ์ และชัยวิชิต เขียรชนะ

Phramahawaruth Sanrad, Sirinthorn Sinjindawong and Chaiwichit Chianchana

มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ประเทศไทย

Sripatum University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: waruth.san@spumail.net

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม 2) พัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม และ 3) ประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม ใช้การวิจัยแบบผสมวิธีพุทธระยะ โดยมีทั้งวิธีวิจัยเชิงคุณภาพกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล 18 คน และวิธีวิจัยเชิงปริมาณกับกลุ่มตัวอย่าง 361 คน เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบประเมินกลยุทธ์ แบบสอบถามมีค่าความเที่ยงทั้งฉบับ 0.98 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดัชนี PNI_{modified} การวิเคราะห์เมทริกซ์ และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมประกอบด้วย 9 ประการ 1) มุ่งเน้นกิจกรรมที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตนักเรียน 2) มีเป้าหมายและแผนงาน/กิจกรรมที่ชัดเจน 3) บูรณาการการจัดการเรียนรู้ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม 4) ส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองตามบรรยาภาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 5) จัดกิจกรรมให้แสดงความอ่อนน้อมถ่อมตน 6) จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เห็น อยู่ คู่ ฟัง อย่างต่อเนื่อง 7) จัดอบรมให้ความรู้ทางวิชาการ 8) ปรับปรุงระบบการดำเนินงานด้วยหลักอิทธิบาท 4 และ 9) เผยแพร่ผลการดำเนินงานการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ

*ได้รับบทความ: 3 มีนาคม 2568; แก้ไขบทความ: 14 พฤศจิกายน 2568; ตอรับตีพิมพ์: 20 พฤศจิกายน 2568

Received: March 3, 2025; Revised: November 14, 2025; Accepted: November 20, 2025

2. ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนพุทธในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมได้ กลยุทธ์ฉบับร่าง ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์หลัก ได้แก่ 1) ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง (2) ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว 3) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม 4) ด้านความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา และ 15 กลยุทธ์รอง

3. การประเมินกลยุทธ์ในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมประกอบด้วยมาตรฐาน 1) มาตรฐานด้านอรรถประโยชน์ 2) มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ 3) มาตรฐานด้านความเหมาะสมชอบธรรม 4) มาตรฐานด้านความถูกต้อง และ 5) มาตรฐานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม มีค่าเฉลี่ยโดยภาพรวม ทั้ง 5 มาตรฐาน อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ; ความรับผิดชอบต่อสังคม; กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ

Abstract

This study aimed to: 1) examine the administration of Buddhist-oriented schools in promoting social responsibility, 2) develop administrative strategies for Buddhist-oriented schools to enhance social responsibility, and 3) evaluate the effectiveness of the proposed strategies. A multi-phase mixed-methods research design was employed. The qualitative component involved 18 purposively selected key informants, while the quantitative component included 361 stratified random samples based on school size. Research instruments consisted of interviews, questionnaires, focus group discussion records, and strategy evaluation forms. The questionnaire yielded a reliability coefficient of 0.98. Data were analyzed using mean, percentage, standard deviation, the modified Priority Needs Index (PNI_{modified}), matrix analysis, and descriptive analysis.

The findings revealed that:

1. The administration of Buddhist-oriented schools in fostering social responsibility encompasses nine key aspects: (1) emphasizing activities aligned with students' way of life, (2) establishing clear goals and action plans, (3) integrating social responsibility into the learning process, (4) promoting self-development in a conducive learning environment, (5) organizing activities that foster humility, (6) continuously engaging students through observation, presence, and listening, (7) providing academic training, (8) enhancing operational systems based on the Four Iddhipada (Bases of Success), and (9) disseminating

outcomes of school administration practices.

2. The development of administrative strategies resulted in a draft framework comprising four main strategies: (1) responsibility for oneself, (2) responsibility for family, (3) responsibility for society, and (4) responsibility for the educational institution, along with 15 sub-strategies.

3. The evaluation of these strategies was based on five standards: utility, feasibility, propriety, accuracy, and accountability. Overall, the evaluation indicated that all five standards were met at the highest level.

Keywords: Buddhist-path school administration; Social responsibility; Strategies for managing Buddhist Oriented Schools

1. บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 54 ระบุไว้ว่า รัฐมีหน้าที่ในการสนับสนุนการศึกษาของประชาชนให้ได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ และส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งการศึกษาทั้งปวงจะต้องมุ่งเน้นการพัฒนาบุคลิกภาพของผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ (สำนักศาลรัฐธรรมนูญ, 2566) สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์มุ่งสู่การพัฒนาคนไทยในทุกมิติและช่วงวัยให้เป็นคนดี มีความพร้อมทางกาย ใจ สติปัญญา และสุขภาพที่ดี มีจิตสาธารณะและความรับผิดชอบต่อสังคม โดยมุ่งเน้นการเรียนรู้และพัฒนาตนเองตลอดชีวิต (ราชกิจจานุเบกษา, 2561)

คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ จึงได้จัดทำแผนปฏิบัติการด้านการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2566-2570) เพื่อกำหนดแนวทางเพื่อนำสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยการส่งเสริมให้คนไทยมีพฤติกรรมที่สะท้อนการมีคุณธรรมด้านพอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา และกตัญญู มุ่งสู่สังคมคุณธรรมที่คนไทยอยู่ร่วมกันด้วยความสมานฉันท์ภายใต้หลักธรรมทางศาสนา หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง วิถีวัฒนธรรมไทยที่ดีงามและประเทศไทยปลอดทุจริตและประพฤติมิชอบ เพื่อพัฒนาประเทศให้มั่นคงในมิติด้านคุณธรรม มีคุณธรรมเป็นหลักยึดถือและปฏิบัติ (ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการทุจริต, 2566) โรงเรียนวิถีพุทธเป็นโครงการต่อเนื่องที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาศักยภาพเป็นคนดี คนเก่ง และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขซึ่งมีเป้าหมายในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้เรียนรู้ตลอดชีวิตประสานประโยชน์ให้สังคมเป็นแนวทางปฏิบัติโดยยึดหลักไตรสิกขาเป็นองค์รวม (พระมหาวิฑูรย์ สุวิชาโน (บัวบาน) และเกษม แสงนนท์, 2562) ซึ่งความรับผิดชอบต่อสังคมถือว่าเป็น

คุณธรรมที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยสร้างความเจริญให้กับตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม อันก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข (ประทีป ทับโพน, ศักดา สถาพรวงษา และอรสา จรูญธรรม, 2563, หน้า 64-84; และอรศิริ ไม้ทอง, 2564) ซึ่งสุณี เวชประสิทธิ์ และพระสุทธิสารเมธี (ชัยยันต์ จิตตาลโย) (2563, หน้า 92-99) ได้ศึกษาปรากฏการณ์การชาตวินัยในสังคมไทย: มุมมองพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่า ปัญหาคนไทยชาตวินัยในการดำเนินชีวิตอันเนื่องมาจากค่านิยมดั้งเดิมในสังคมไทยที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา ในเรื่องความรักอิสระและเสรีภาพของตนเองจนเกิดความเคยชิน ส่งผลทำให้เกิดปัญหาเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมในด้านความเห็นแก่ตัว ไร้น้ำใจ ด้านความไม่มีระเบียบวินัย เอารัดเอาเปรียบ และการขาดสติ ใจร้อน ไม่รู้จักควบคุมตัวเอง (จรสลักษณ์ ทองโอฬาร, 2566, หน้า 93-107)

ด้วยปัญหาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวจากที่กล่าวมาข้างต้น พบว่า โรงเรียนวิถิพุทธในประเทศไทยถือเป็นนวัตกรรมการจัดการศึกษาที่จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่มีคุณธรรมและมีความรับผิดชอบต่อสังคมในด้านต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม แต่ปัจจุบันโรงเรียนกลับประสบปัญหาการลดจำนวนอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของแนวทางการศึกษาในปัจจุบันที่ต้องการความแตกต่างและทักษะที่หลากหลายจากนักเรียนหรืออาจมาจากตัวชีวิตที่มากเกินไป ซึ่งการดำเนินการตามอัตลักษณ์ 29 ประการสู่การเป็นโรงเรียนวิถิพุทธ บางอัตลักษณ์โรงเรียนไม่สามารถปฏิบัติได้ จึงทำให้โรงเรียนวิถิพุทธไม่สามารถขับเคลื่อนนโยบายสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้อย่างเต็มที่

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม
2. พัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม
3. ประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีพหุระยะ (Multi-phase Mixed Methods Research) ผู้วิจัยได้ใช้แบบแผนการวิจัยแบบผสมวิธีเชิงอธิบาย (Exploratory Mixed Methods Research Design) คือ แบบแผนที่เริ่มต้นการศึกษาปัญหาโดยเริ่มจากวิธีการเชิงคุณภาพ แล้วจึงดำเนินการวิจัยด้วยวิธีเชิงปริมาณ โดยดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการศึกษาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธขั้นนำ โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ และครูผู้รับผิดชอบโครงการ โรงเรียนวิถิพุทธ จำนวน 9 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Saunders, Lewis, & Thornhill, 2012; ชไมพร กาญจนกิจสกุล, 2561) ขอบเขตด้าน

เนื้อหา คือ แนวคิดการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำประกอบด้วย 1) ขั้นตอนการเตรียมการ 2) ขั้นตอนการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ 3) ขั้นตอนการพัฒนาผู้เรียนตามระบบไตรสิกขา 4) ขั้นตอนการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด 5) ขั้นตอนการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง และ 6) ขั้นตอนการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำข้อมูลมาสร้างข้อคำถาม นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ก่อนนำไปใช้ศึกษาจริง การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยประสานโดยตรงกับผู้ให้ข้อมูลเพื่อขอสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล และรายงานผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และตรวจสอบความน่าเชื่อถือข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า เพื่อนำผลมาประกอบการพิจารณาในการสร้างแบบสอบถามในวัตถุประสงค์ที่ 2

ระยะที่ 2 การพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นการวิจัยเชิงปริมาณทำการพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม โดยมีขอบเขตด้านกลุ่มประชากร ได้แก่ โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 จำนวน 53 แห่ง จำนวน 4,266 คน และด้านกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 361 คน (วรณี แกมเกตุ, 2551) ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาดของโรงเรียน เป็นผู้อำนวยการ จำนวน 4 คน รองผู้อำนวยการ จำนวน 13 คน และครู จำนวน 337 คน เขตเขตด้านเนื้อหา คือ แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมประกอบด้วย 1) ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง 2) ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว 3) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม และ 4) ด้านความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถาม มีลักษณะการให้คะแนน 5 ระดับ จำนวน 4 ด้าน 34 ข้อ และแปลความหมายของค่าเฉลี่ยทั้ง 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) การสร้างเครื่องมือวิจัย 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) สร้างแบบสอบถามและนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา 3) นำแบบสอบถามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและความสอดคล้อง โดยข้อคำถามที่มีค่า 0.5-1.00 คัดเลือกไว้ใช้ ส่วนที่ต่ำกว่านั้นได้แก้ไขปรับปรุงตามที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำก่อนนำไปใช้จริง การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยประสานโดยตรงกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ตอบแบบสอบถามมาทั้งหมด 361 คน การวิเคราะห์ข้อมูล 1) การจัดเตรียมข้อมูล 2) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3) วิเคราะห์หาความต้องการจำเป็นด้วยสูตรคำนวณเทคนิค Modified Priority Need Index (PNI_{modified}) ของสุวิมล ว่องวานิช (2562) ดังนี้ $PNI_{modified} = (I-D)/D$ โดย I หมายถึง สภาพที่ควรจะเป็น, D หมายถึง สภาพที่เป็นจริง 4) นำคะแนนเฉลี่ย (Mean) ของสภาพที่เป็นจริง (D) และสภาพที่ควรจะเป็น (I) มาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีเมทริกซ์ และ 5) นำข้อมูลที่อยู่ในส่วนที่ 3 ซึ่งมีผลงานไม่ดีจะต้องปรับปรุงแก้ไข

อย่างเร่งด่วนมาจัดทำกลยุทธ์ฉบับร่าง

ระยะที่ 3 การประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณทำการประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ด้านกลยุทธ์ ด้านการบริหารสถานศึกษา และด้านความรับผิดชอบต่อสังคม จำนวน 9 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Saunders et al., 2012; ชไมพร กาญจนกิจสกุล, 2561) ขอบเขตด้านเนื้อหา คือ การประเมินกลยุทธ์ประกอบด้วย 1) มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ 2) มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ 3) มาตรฐานด้านความเหมาะสมชอบธรรม 4) มาตรฐานด้านความถูกต้อง และ 5) มาตรฐานด้านความรับผิดชอบต่อประเมิน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบประเมินคุณภาพของกลยุทธ์ 5 มาตรฐาน นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอคำแนะนำให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ก่อนนำไปใช้จริง การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยประสานโดยตรงกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อเชิญมาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ แบ่งเป็น 3 กลุ่มๆ ละ 3 คน ตามความเหมาะสมของเวลาของผู้ทรงคุณวุฒิ และจัดสนทนากลุ่มให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเหมาะสม/ไม่เหมาะสมและประเมินคุณภาพของกลยุทธ์ตามลำดับ การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อนำข้อมูลมาปรับเป็นกลยุทธ์ฉบับสมบูรณ์

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วยผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ และครูผู้รับผิดชอบโครงการ จำนวน 9 คน เพื่อศึกษาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถสรุปข้อมูลเพื่อนำไปประกอบการสร้างข้อคำถามในวัตถุประสงค์ที่ 2 ดังนี้ 1) มุ่งเน้นกิจกรรมที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของนักเรียน โดยสรรหาบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์คอยให้คำปรึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน 2) มีเป้าหมาย และแผนงาน/กิจกรรมที่สอดคล้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ 3) บุคลากรหลักธรรมที่เป็นความเชื่อ ค่านิยมที่จะส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อสังคม ในแผนการจัดการเรียนรู้ และควรเป็นแบบอย่างที่ดี 4) ส่งเสริมให้นักเรียนผู้บริหาร และครูได้พัฒนาตนเองตามหลักไตรสิกขา โดยการจัดสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกให้เอื้อต่อการเรียนรู้ 5) จัดกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีหรือแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อกันและกันอย่างต่อเนื่อง 6) กิจกรรมให้นักเรียนได้เห็น อยู่ ดู ฟัง อย่างต่อเนื่อง 7) จัดอบรมให้ความรู้ทางวิชาการ พร้อมสนับสนุนอุปกรณ์ สื่อ เทคโนโลยี

ที่ทันสมัยสำหรับการจัดการเรียนการสอนแก่ครู 8) ปรับปรุงระบบการดำเนินงานด้วยหลักอิทธิบาท 4 และหลักอภิปญญาธรรม 2 9) เผยแพร่ผลการดำเนินงานการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ผ่านการให้บริการวิชาการแก่โรงเรียนต่างๆ หรือผ่านช่องทางออนไลน์ของโรงเรียน

2. ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมแบบสมบูรณ์ ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีเมทริกซ์ (Matrix Analysis) ที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน (ช่องที่ 3) มาจัดทำกลยุทธ์ฉบับร่างเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถกำหนดกลยุทธ์ได้ 4 กลยุทธ์หลัก และ 12 กลยุทธ์รอง โดยมีผลการศึกษาดังนี้ กลยุทธ์ที่ 1 ด้านความรับผิดชอบต่อตัวเอง ประกอบด้วยกลยุทธ์รอง 3 ข้อ ดังนี้ 1) ส่งเสริมให้โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมการดูแลสุขภาพกายและจิตใจแก่นักเรียน 2) สนับสนุนให้โรงเรียนจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของสังคม และ 3) สนับสนุนให้โรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกห้องเรียนให้เอื้อต่อการพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขา กลยุทธ์ที่ 2 ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว ประกอบด้วยกลยุทธ์รอง 3 ข้อ ดังนี้ 1) ส่งเสริมการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่แสดงออกถึงความเคารพเชื่อฟังบิดามารดา 2) สรรหาที่ปรึกษาที่มีความสามารถในการชี้แนะนักเรียนให้แสดงความรับผิดชอบต่อครอบครัว และ 3) สนับสนุนให้นักเรียนแสดงความเคารพอ่อนน้อมต่อบิดามารดาหรือครูผ่านกิจกรรมที่เหมาะสม กลยุทธ์ที่ 3 ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ประกอบด้วยกลยุทธ์รอง 4 ข้อ ดังนี้ 1) สนับสนุนให้โรงเรียนจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติตาม กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และข้อตกลงของสังคม 2) สนับสนุนให้ครูบูรณาการหลักธรรม ความเชื่อ ค่านิยมในแผนการเรียนรู้อัตนวิสัยที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีจิตสาธารณะ และความรับผิดชอบต่อสังคม 3) ส่งเสริมให้โรงเรียนจัดให้มีกิจกรรมยกย่อง เชิดชูเกียรติแก่ครูที่เป็นแบบอย่างที่ดี และรู้จักปฏิเสธคนไม่ดี และ 4) ส่งเสริมให้ครู บุคลากร และนักเรียนร่วมกิจกรรมกับเครือข่ายภายนอก และกลยุทธ์ที่ 4 ด้านความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา ประกอบด้วยกลยุทธ์รอง 2 ข้อ ดังนี้ 1) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการทำกิจกรรมต่างๆ ในสถานศึกษาอย่างเต็มความสามารถ 2) ส่งเสริมให้ครูและนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างสม่ำเสมอ โดยไม่หวังผลตอบแทน

3. ผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม ผลการจัดอภิปรายสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เพื่อหาฉันทมติกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม ผู้วิจัยได้นำข้อเสนองานของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับเป็นกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมแบบสมบูรณ์ซึ่งประกอบ 4 กลยุทธ์หลัก และ 15 กลยุทธ์รอง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม

ผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมทั้ง 5 มาตรฐาน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมทั้ง 5 มาตรฐาน

รายการ	Mean	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับ
มาตรฐานด้านอรรถประโยชน์	4.53	0.69	มากที่สุด	4
มาตรฐานด้านความเป็นไปได้	4.78	0.48	มากที่สุด	1
มาตรฐานด้านความเหมาะสมชอบธรรม	4.63	0.63	มากที่สุด	2
มาตรฐานด้านความถูกต้อง	4.63	0.56	มากที่สุด	3

รายการ	Mean	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับ
มาตรฐานด้านความรับผิดชอบการประเมิน	4.48	0.70	มาก	5
รวม	4.61	0.62	มากที่สุด	

จากตารางที่ 1 สรุปผลการกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมทั้ง 5 มาตรฐาน พบว่า ผลการประเมินเชิงคุณภาพ มีค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.61, S.D. = 0.62) ส่วนผลการประเมินเชิงปริมาณ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (Mean = 4.78, S.D. = 0.48) รองลงมา ได้แก่ มาตรฐานด้านความเหมาะสม ขอบธรรม (Mean = 4.63, S.D. = 0.63) มาตรฐานด้านความถูกต้อง (Mean = 4.63, S.D. = 0.56) มาตรฐานด้านอรรถประโยชน์ (Mean = 4.53, S.D. = 0.69) และมาตรฐานด้านความรับผิดชอบการประเมิน (Mean = 4.48, S.D. = 0.70) ตามลำดับ

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธให้ประสบความสำเร็จในภาพรวม พบว่า มี 9 ประการ (1) มุ่งเน้นกิจกรรมที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของนักเรียน โดยสรรหาบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์คอยให้คำปรึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน (2) มีเป้าหมาย และแผนงาน/กิจกรรมที่สอดคล้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ (3) บูรณาการกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อสังคมในแผนการจัดการเรียนรู้ และครูควรเป็นแบบอย่างที่ดี (4) ส่งเสริมให้นักเรียน ผู้บริหาร และครูได้พัฒนาตนเองตามหลักไตรสิกขา โดยการบรรยายภาคให้เอื้อต่อการเรียนรู้ (5) จัดกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีหรือแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อกันอย่างต่อเนื่อง (6) จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เห็น อยู่ ดู ฟัง หรือมีการนิมนต์พระสงฆ์มาอบรมธรรมอย่างต่อเนื่อง (7) จัดอบรมให้ความรู้ทางวิชาการ พร้อมสนับสนุนอุปกรณ์ สื่อ เทคโนโลยีที่ทันสมัยสำหรับการจัดการเรียนการสอนแก่ครู (8) ปรับปรุงระบบการดำเนินงานด้วยหลักอิทธิบาท 4 และหลักอุปัฏฐาธรรม 2 (9) เผยแพร่ผลการดำเนินงานการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธผ่านการให้บริการวิชาการแก่โรงเรียนต่างๆ หรือผ่านช่องทางออนไลน์ของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ธนกร จันทรแก้ว (2566, หน้า 62-70) ที่ได้ศึกษาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำสู่ความสำเร็จ พบว่า การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธให้ประสบความสำเร็จไปสู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ จะต้องมีการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธให้มีผลงานดีเด่นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน จนเป็นแบบอย่างได้ และมีการดำเนินงานตามมาตรฐานและตัวชี้วัดของอัตลักษณ์ 29 ประการ อย่างชัดเจน และมีกิจกรรมหรือโครงการที่เด่นชัดเชิงประจักษ์ จัดการเรียนการสอนเชิงบูรณาการสอนตามหลักไตรสิกขาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันทุกช่วงชั้น รวมทั้งส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาพร้อมกับพระสงฆ์ ชุมชนอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของ พระครูสังฆรักษ์ สิงห์ชัย จิตธมโม และพระครูศรีสุธรรมนิวิฐ (2565, หน้า 285-294) ได้กล่าวถึงโรงเรียน วิถีพุทธที่ตอบสนองการแก้ไขปัญหาการศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของภาครัฐ โดยมุ่งเน้นการ ให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นคนดีมากกว่าคนเก่ง โดยจะต้อง มุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับคุณธรรมจริยธรรมอันยวดยาวความสะอาด จัดสภาพแวดล้อม ให้เหมาะกับการศึกษาอันเป็นวัตถุประสงค์ในการปฏิรูปการศึกษา และสอดคล้องกับงานวิชาการของ พระสุวรรณมหาพุทธาภิบาล (ไธ สุภทโท) (2567, หน้า 16-28) ที่กล่าวว่า การจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ ให้แก่เด็กนักเรียนตามแนววิถีพุทธจะต้องบูรณาการพุทธธรรมเข้าสู่การเรียนรู้และการปฏิบัติจริงในทุกกลุ่ม สาระกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนโดยครูผู้สอนควรเป็นตัวอย่างที่ดีเป็น กัลยาณมิตรต่อผู้เรียน

2. ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม ฉบับร่าง จำนวน 4 กลยุทธ์หลัก และ 12 กลยุทธ์รอง โดยมีรายละเอียด ดังนี้ กลยุทธ์ที่ 1 ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง คือ การส่งเสริมให้นักเรียนตระหนักรู้หน้าที่และมีระเบียบวินัยต่อตนเอง โดยโรงเรียนจะต้องจัด กิจกรรมการดูแลสุขภาพทางกายและสุขภาพทางจิตวิญญาณ พร้อมสร้างบรรยากาศภายในและภายนอก ห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง กลยุทธ์ที่ 2 ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว คือ โรงเรียน สรรหาบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการสร้างแรงบันดาลใจด้านความรับผิดชอบต่อ ครอบครัวร่วมกับหน่วยงานภายนอก จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่แสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนและเชิดชู เกียรติระหว่างครอบครัวของนักเรียน และส่งเสริมและพัฒนานักเรียนให้แสดงออกถึงความกตัญญูกตเวที ต่อพ่อแม่และผู้ปกครองตามช่วงวัย กลยุทธ์ที่ 3 ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม คือ โรงเรียนส่งเสริมให้มี กิจกรรมยกย่อง เชิดชูเกียรติแก่บุคคลแบบอย่างที่ดีของสังคม โดยให้ครูบูรณาการการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อ ต่อด้านความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยกิจกรรมที่ยอมรับและถูกต้องต่อสังคม อีกทั้ง โรงเรียนจะต้องส่งเสริม ให้นักเรียน ครู และบุคลากร เข้าร่วมกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกับภาคีเครือข่ายเพื่อเป็น ศูนย์กลางการทำงานร่วมกับชุมชน และกลยุทธ์ที่ 4 ด้านความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา คือ โรงเรียนปลูก ฝังให้นักเรียนรักสถานศึกษา ใช้ทรัพยากรในสถานศึกษาอย่างคุ้มค่า มีส่วนร่วมทำกิจกรรมต่างๆ เติม ศักยภาพ และเข้าร่วมกิจกรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พงศ์จักร ยามสุข, สุเทพ เมย์ไธสง และจิราภรณ์ ผันสว่าง (2567, หน้า 243-256) ที่ศึกษาการพัฒนา กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดไม่ทิ้งเด็กคนใดไว้ข้างหลังของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ พบว่า ผลการพัฒนากลยุทธ์ ด้วยการวิเคราะห์ SWOT and TOWS Matrix กำหนดกลยุทธ์ได้ 4 กลยุทธ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของกัญญภัทลิสถิณี เพชรรัตน์ และคณะ (2567,

หน้า 264-275) ที่ศึกษาการพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของนักเรียนประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร การพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของนักเรียนประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครได้กลยุทธ์ 4 ด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของจำเริญ สีมารัตน์ และพระมหา อารัง ฐิตปัญโญ (2567, หน้า 392-403) ที่ศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการระบบคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 กลยุทธ์หลัก 13 กลยุทธ์รอง และ 69 วิธีดำเนินการ และสอดคล้องกับงานวิจัยของณรงค์ กิตติวงศ์ตระกูล (2564, หน้า 56-70) ที่ศึกษาการพัฒนากลยุทธ์บริหารความขัดแย้งภายในโรงเรียน: กรณีศึกษาโรงเรียนศรีราชา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 พบว่า ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารความขัดแย้งภายในโรงเรียน : กรณีศึกษาโรงเรียนศรีราชา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 มี 4 กลยุทธ์หลัก และ 12 กลยุทธ์รอง และชุดิมา เหมชาติลือชัย, พงศพัฒน์ พลพวง และปรีชา แก้วกอ (2565, หน้า 2803-2812) ที่ต่างก็เสนอ 4 กลยุทธ์หลัก และ 12 กลยุทธ์ย่อย ซึ่งสะท้อนถึงโครงสร้างการพัฒนากลยุทธ์ที่เหมาะสมและได้รับการยอมรับในแวดวงการศึกษาไทย

3. ผลการอภิปรายสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เพื่อหาฉันทามติกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ทำให้ได้กลยุทธ์ฉบับสมบูรณ์ ประกอบ 4 กลยุทธ์หลัก และ 15 กลยุทธ์รอง อาจเป็นเพราะกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นครอบคลุมมิติหลักของความรับผิดชอบต่อตนเองที่เน้นการดูแลสุขภาพกายและใจตามหลักไตรสิกขา ความรับผิดชอบต่อครอบครัวที่พัฒนานักเรียนให้มีความเคารพต่อพ่อแม่ ครู และผู้ปกครอง ความรับผิดชอบต่อสังคมที่ส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสา การมีจิตสาธารณะ และการเคารพกติกาสังคม และความรับผิดชอบต่อสถานศึกษาที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและบำเพ็ญประโยชน์อย่างต่อเนื่อง และผู้เชี่ยวชาญเห็นพ้องว่ากลยุทธ์มีความสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของโรงเรียนวิถีพุทธ และสามารถประยุกต์ใช้ในบริบทจริงได้ เพราะหลายข้อเสนอมีรากฐานจากแนวปฏิบัติที่มีอยู่แล้ว เช่น การจัดกิจกรรมทำวัตรเช้า-เย็น การเจริญสมาธิในชั้นเรียน การเรียนรู้แบบบูรณาการคุณธรรม ดังนั้น ในทางปฏิบัติกลยุทธ์จึงสามารถนำไปใช้ได้จริงโดยไม่ต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก เพราะอาศัยการมีส่วนร่วมของครู ชุมชน และผู้ปกครอง โดยเฉพาะกลยุทธ์ที่เน้นการบ่มเพาะคุณธรรมจริยธรรมจากครูผู้ศิษย์ซึ่งเป็นหัวใจของโรงเรียนวิถีพุทธ การใช้กระบวนการ Focus Group ในการพัฒนากลยุทธ์

ผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ได้ประเมินกลยุทธ์ทั้ง 5 มาตรฐาน โดยค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ในทุกมิติที่ประเมิน อาจเป็นเพราะ (1) มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ ได้รับคะแนนเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นถึงความพร้อมในด้านทรัพยากร บุคลากร และการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียน ซึ่งเอื้อต่อ

การนำกลยุทธ์ไปใช้ได้จริงในบริบทของโรงเรียนวิถีพุทธที่เน้นความเรียบง่ายและการพัฒนาจากภายใน (2) มาตรฐานด้านความเหมาะสมชอบธรรม อยู่ในระดับสูงเช่นกัน สะท้อนถึงความสอดคล้องของกลยุทธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักไตรสิกขา และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา (3) มาตรฐานด้านความถูกต้อง แสดงให้เห็นว่ากลยุทธ์ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ มีการตรวจสอบที่มา ความสมเหตุสมผล และการวิเคราะห์เนื้อหาอย่างรอบคอบตามหลักวิชาการ (4) มาตรฐานด้านอรรถประโยชน์ ได้คะแนนระดับมาก แสดงว่ากลยุทธ์สามารถสร้างประโยชน์ต่อผู้เรียน ครู และชุมชนได้จริง แม้บางประเด็นอาจต้องใช้เวลาในการวัดผลหรือสะสมผลลัพธ์ทางพฤติกรรม และ (5) มาตรฐานด้านความรับผิดชอบการประเมิน ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำสุด สะท้อนถึงความท้าทายในการออกแบบระบบประเมินที่มีความชัดเจน โปร่งใส และสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ ซึ่งยังเป็นจุดที่ต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิมลพรรณ เพชรสมบัติ (2564, หน้า 100-105) พบว่า กลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารในยุคนิวนอร์มัลอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนถึงความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางการศึกษา ซึ่งคล้ายคลึงกับบริบทของโรงเรียนวิถีพุทธที่ต้องปรับตัวในยุคปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระศรายุทธ วชิรปัญญา, พรเทพ สุวรรณวร และชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช (2565, หน้า 85-102) ที่ศึกษากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม พบว่า ความเป็นไปได้และความเหมาะสมของกลยุทธ์อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับผลการประเมินกลยุทธ์ในการศึกษานี้ที่ชี้ว่าหลักไตรสิกขาเป็นแนวทางที่นำไปปฏิบัติได้จริงในสภาพแวดล้อมของโรงเรียนไทย

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ระดับผู้บริหารสถานศึกษา บูรณาการกลยุทธ์ในแผนพัฒนาโรงเรียนและแผนปฏิบัติการประจำปี โดยกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดด้านความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างชัดเจน และสนับสนุนการจัดกิจกรรมที่หลากหลายและต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบของนักเรียน เช่น กิจกรรมจิตอาสา โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หรือกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์

1.2 ระดับครู ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ (Active Learning) ที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม เช่น การแก้ปัญหาชุมชน โครงการบริการสังคม หรือกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และใช้เทคโนโลยีและสื่อธรรมะร่วมสมัย เช่น คลิปธรรมะสั้นๆ หรือสื่อสร้างแรงบันดาลใจ เพื่อเชื่อมโยงหลักธรรมกับชีวิตจริงของนักเรียน

1.3 ระดับนักเรียน ฝึกการรู้จักตนเองและการควบคุมตนเอง ผ่านกิจกรรมฝึกสมาธิ การเขียนบันทึกจิตใจ (Mind Journal) หรือการสะท้อนตนเองรายสัปดาห์ และเป็นกระบอกเสียงแห่งการเปลี่ยนแปลงเชิงบวก โดยเป็นผู้นำกิจกรรมคุณธรรมในโรงเรียน เช่น ชมรมคุณธรรม หรือชมรมพุทธศาสนา

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษารูปแบบกรณีศึกษา (Case Study) ควรมีการศึกษาลักษณะเชิงลึกในระดับสถานศึกษาแต่ละแห่ง เพื่อวิเคราะห์ขั้นตอนการนำกลยุทธ์ไปใช้จริง ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ โดยเฉพาะการดึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหาร ครู นักเรียน และชุมชน มามีส่วนร่วมในการวิจัย

2.2 การศึกษาเฉพาะในระดับประถมศึกษาควรวิจัยในสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่ประสบความสำเร็จการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมในบริบทของโรงเรียนวิถิพุทธ เพื่อนำไปถอดบทเรียนและใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาและประยุกต์ใช้กลยุทธ์ในระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาในอนาคต

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาทำให้ได้องค์ความรู้ที่สำคัญ คือ กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับหน่วยงานทางการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนทุกระดับ ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการวิจัยและติดตามผลการนำกลยุทธ์ในเชิงนโยบายเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงการบริหารจัดการทั้งภายในและภายนอกให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาของตนมากยิ่งขึ้น และองค์ความรู้เชิงปฏิบัติ คือ แนวคิดการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม 4 ด้าน

- 1) ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ตัวอย่างกิจกรรม เช่น บันทึกใจฉัน ให้นักเรียนเขียนบันทึกสะท้อนตนเอง สัปดาห์ละ 1 ครั้ง เกี่ยวกับพฤติกรรมที่ทำได้ดีและสิ่งที่ควรปรับปรุง
- 2) ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว ตัวอย่างกิจกรรม เช่น จดหมายถึงพ่อแม่ เขียนจดหมายแสดงความขอบคุณหรือขอโทษต่อผู้ปกครอง แล้วนำมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันในชั้นเรียน
- 3) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ตัวอย่างกิจกรรม เช่น ตลาดนัดแบ่งปัน จัดโครงการแลกเปลี่ยนสิ่งของที่ไม่ใช้แล้วเพื่อส่งต่อให้ผู้ต้องการ และ
- 4) ด้านความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา ตัวอย่างกิจกรรม เช่น เสี่ยงจากนักเรียน จัดเวทีให้นักเรียนเสนอแนวคิดในการพัฒนาโรงเรียน เช่น ปรับปรุงพื้นที่สีเขียวหรือระบบจัดการขยะ เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษาทุกระดับเห็นความสำคัญของการพัฒนานักเรียนให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมอันส่งผลต่อประเทศชาติในทางที่ดี ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กัญญภัทลิตินี เพชรรัตน์, จีรวัฒน์ กิตติพิเชษฐสรรค์, ชัยฤทธิ์ แสงสว่าง และกฤษฎา ผ่องพิทยา. (2567). การพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของนักเรียนประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. *วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย*, 6(1), 264-275. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JAPDEAT/article/view/270659/183126>
- จรัสลักษณ์ ทองโอฬาร. (2566). การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมยุคใหม่เชิงพุทธ. *วารสารพุทธนวัตกรรมการบริหาร*, 4(1), 93-107. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/JBIR/article/view/264282/177804>
- จำเริญ สีมาร์ตัน และพระมหาธารัง จิตปัญโญ. (2567). กลยุทธ์การบริหารจัดการระบบคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร*, 7(3), 392-403. เข้าถึงได้จาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/tmd/article/view/269145/185203>
- ชไมพร กาญจนกิจสกุล. (2561). รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล [เอกสารประกอบโครงการฝึกอบรม]. พิษณุโลก: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- ชุติมา เหมชาติลือชัย, พงศกมล พลพัฒน์กุล และปรีชา แก้วกอ. (2565). กลยุทธ์การเสริมสร้างการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ตามแนวทางการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุโขทัย. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 10(7), 2803-2812. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/view/253332/176498>
- ณรงค์ กิตติวงศ์ตระกูล. (2564). การพัฒนากลยุทธ์บริหารความขัดแย้งภายในโรงเรียน: กรณีศึกษาโรงเรียนศรีราชา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18. *วารสารครุศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร*, 6(11), 56-70. <https://so08.tci-thaijo.org/index.php/EJFE/article/view/944/698>
- ธณกร จันทรแก้ว. (2566). การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำสู่ความสำเร็จ. *วารสารวิจัยนวัตกรรมการศึกษาและเทคโนโลยี*, 1(3), 62-70. https://so13.tci-thaijo.org/index.php/jiret_2023/article/view/557
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุงใหม่*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ประทีป ทับโตน, ศักดา สถาพรวงษา และอรสา จรุงธรรม. (2563). กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานศึกษาสังกัดเทศบาล. *วารสารการบริหารและนวัตกรรมการศึกษา*, 3(3), 64-84. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/emi/article/view/240160/165662>
- พงศ์จักร ยามสุข, สุเทพ เมย์ไธสง และจิราภรณ์ ผันสว่าง. (2567). การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดไม่ทิ้งเด็กคนใดไว้ข้างหลังของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 8(1), 243-256. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSC/article/view/270386/181543>
- พระครูสังฆรักษ์ สิงห์ชัย จิตธมโม และพระครูศรีสุธรรมนิวิฐ. (2565). การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(4), 285-294. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jra/article/view/244578/173565>
- พระมหาวิชาญ สุวิฑาโน (บัวบาน) และเกษม แสงนนท์. (2562). *คู่มือดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ*. พระนครศรีอยุธยา: ส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรม สถาบันวิปัสสนาธุระ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระศรายุทธ วชิรปญโญ, พรเทพ สุวรรณวร และชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. (2565). กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 5. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*, 9(1), 85-102. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/Palisueksabuddhaghosa/article/view/257901/177404>
- พระสุวรรณมหาพุทธาภิบาล (โธ่ สุภโท). (2567). การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ. *วารสารอนันนิทาย*, 4(1), 16-28. <https://so15.tci-thaijo.org/index.php/anam/article/view/1109/725>
- พิมลพรรณ เพชรสมบัติ. (2564). คุณลักษณะเฉพาะของภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษา. *Education journal, Nakhon Sawan Rajabhat University*, 4(2), 100-105. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/edunsrujo/article/view/250350/169558>
- ราชกิจจานุเบกษา. (2561). *พุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)*. เล่ม 135, ตอนที่ 82 ก หน้า 1-61.
- วรรณิ์ แกมเกตุ. (2551). *วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ. (2566). *สรุปสาระสำคัญแผนปฏิบัติการด้านการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2566-2570)*. เข้าถึงได้จาก <https://ddc.moph.go.th/uploads/ckeditor2/ethg/files/สรุปสาระสำคัญแผนปฏิบัติการฯคุณธรรมแห่งชาติระยะที่2.pdf>
- สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2566). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2564)*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: แอคทีฟ พรินท์.
- สุณี เวชประสิทธิ์ และพระสุทธิสารเมธี (ชัยยันต์ จตตาลโย). (2563). ศึกษาปรากฏการณ์เรื่องการชาตินิยมในสังคมไทย: มุมมองพุทธปรัชญาเถรวาท. *วารสารปรัชญาปริทรรศน์*, 25(1), 92-99. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/article/view/248472/169434>
- สุวิมล ว่องวานิช. (2562). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรศิริ ไม้ทอง. (2564). *กระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติ*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Saunders, M., Lewis, P., & Thornhill, A. (2012). *Research methods for business students*. (6th ed.). Harlow, England: Pearson Education Limited.